

Egy ismeretlen szabadkőműves közlöny. A szabadkőművesség megszerveződésétől kezdve elkötelezte magát a műveltség, a művelődés és annak terjesztése mellett.¹ A szervezet minden tette bizonyítja, hogy a szabadkőművesi elveket komolyan vették régen. A jótékonyág tevékeny gyakorlása mellett a közművelődésért sokat tettek: iskolákat, közkönyvtárakat alapítottak, támogattak, sőt fenntartottak.

A kulturális életben mindig fontos szerepet töltöttek be az időszakos kiadványok, az újságok, folyóiratok. Voltak olyanok ezek között, amelyeket az egész magyar szabadkőművesség közös erkölcsi és anyagi erejének összefogásával jelentettek meg. Ilyen volt a maga korában egyedülálló *Világ* című napilap. Ez a nagyon színvonalas lap a nagyközönség számára szólt, de a szabadkőművesség szempontjából ítélte meg a helyzetet, a kor eseményeit.

Kiadtak még több más lapot is az érdeklődő olvasók részére. Sok olyan is akadt ezek között, amelyeket egyes páholyok jelentettek meg. A *Pápai Hírek*, az *Aradi Hétfői Újság*, az *Orsovai Hírlap* is egy-egy páholyhoz kötődött.² Ezek valamennyien a közművelődést szolgálták meggyőződéssel és meggyőzően.

A szabadkőműves időszakos kiadványok nagy része belső terjesztés céljából íródott. A magyar szabadkőművesség egyik irányzata számára adták ki a *Keletet*, a másik szárny részére a *Hajnalt*. A *Szabadkőművesi Figyelő*, később a *Kelet* is az egész magyar szabadkőművesség „hivatalos” lapja lett.

Némelyik páholy külön kiadványokat jelentetett meg. Említsük meg ezek között példaképpen a szegedi „Árpád” és a budapesti „Balassa” páholy kiadványait. A páholy kiadványok sorozata rendszerint a páholy tagjainak szellemi termékei, gyakran a páholy összejövetelein elhangzott előadások olvashatók bennük, de sok más, szabadkőművesi témát, erkölcsi kérdéseket kifejtettek ezekben a sorozatokban. Ugyancsak egyéni kezdeményezések egyes páholyok folyóiratai, leginkább csak a páholy tagjai számára. Sajat lapja volt többek között a budapesti „Galilei” páholynek.

Valódi sajtótörténeti különlegességre bukkantam levéltári kutatásaim során. A beregszászi „Pro Patria” páholy havonta megjelenő lapot adott ki tagjai számára.³ Beregszász városának második páholya Kárpátalján a legjelentősebb volt. A munkácsi „Hegyvidék” páholy alapította 1913-ban.⁴ Ez lett a beregszászi „Pro Libertate” páholy. Már a páholynev megválasztásával is hitet tettek eszmék mellett.⁵

1916. március 15-én jelentették meg először a páholy nevét viselő, kicsiny, 10×16 cm oldal méretű, szabadkőművesek számára szóló, kézirat jellegű, belső használatra készült, hivatalos szabadkőművesi közlönyüket. Ez a páholykiadvány könyvtárakban nem található meg, egyedül a Magyar Országos Levéltár őriz belőle hat számot. Ezért a sajtótörténet részére is rendkívül értékes „lelet”. Történelmi szempontból kivételes értékét főképpen a megjelenés helye és időpontja adja.

A címloldalal tetején látható sorszámozás és keltezés alapján megállapíthatjuk, hogy az első, vagyis 1916. március 15-i számtól kezdve az utolsó fellelhető példányig, tehát az 1917. január–februári számig voltaképpen hiánytalanul megvannak a példányok, annak ellenére, hogy már az első számban közölték: „megjelenik a nyári szünet kivételével minden hónap közepén.” Emiatt tehát

¹ Az 1723-ban kelt, James Anderson-szerkesztette, úgynevezett „Andersoni alkotmány”, amelyet minden szabadkőműves máig is elfogad ezt kimondja. (*Szabadkőműves gondolatok*. Szerk. MÁRTON László. Bp. 1994. Belvárosi Könyvkiadó, 34–39.

² BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes, Magyar Könyvszemle. Az Orsovai Hírlap 1994. 4. sz. 429–432.

³ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) „Pro Patria” páholy Beregszász, P 1083 145. cs. CXI. és P 1134 7. t. 30, 116/a.

⁴ MOL P 1083 CXI 145. cs. 1. lap

⁵ BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes: *Szabadkőművesi páholyneveink 1991-ig*. Bp. 1992. ELTE. /Magyar Névtani Dolgozatok 114./ 44.

elvárnánk, hogy több szám jelent volna meg a valóságosnál. Azonban kettős, egy alkalommal hármas szám kiadásával biztosították a folyamatos kiadást. Már az első példány az 1–2. sorszámmal viseli! A negyedik, vagyis az 1916. június 30-i szám címlapja után ítélve elvesztették a magabiztosságukat, és azt írták a lap címlapjára: „Megjelenik a nyári szünet kivételével lehetőleg minden hónap közepén.” 1916. november 30-án adták ki az 5–7. számot, majd decemberben a 8.-at. A második évfolyam egyetlen fennmaradt száma is kettős számozással van ellátva.

Anyagi gondokról ad hírt egy körlevél, amelyet a szabadkőműves páholyhoz intéztek a lap ügyében:

„Érdemes Főmester Testvér!

Szeretett Testvérek!

Kérjük mielőbbi szíves értesítéseket, hogy reflektáltok-e lapunk további küldésére. A portóköltéség nagysága készlet bennünket arra, hogy csak azoknak a páholyoknak küldjük a lapot, akik igényt tartanak reá. A válasz elmaradását tagadó válasznak tekintjük.

dr. Szabó Bertalan,
főmester tv.

Dudás Béla
titkár tv.”

Az első szám „vezércikke” „Kopogtatás” címen elmagyarázza, hogy miért indították meg a folyóiratot. Nem „várják tőle, hogy meghódítsa a világot”, inkább a páholy életének élénkítésére lehet felhasználni a lapot. A szabadkőművesi viselkedés normáit igyekeznek meghatározni. A „harmadik” szám is „A tizenkettőhöz” címen szabadkőművesi belső kérdést tárgyal. A szabadkőműves vezetők felelősségéről beszél. A „negyedik” szám a szabadkőművesség legfőbb szervéhez, a Szövetség-tanácsához fordul „tiszteletteljes kérésével”, hogy a tagdíjak meghatározásakor legyenek megértők a tagság gondoljaival szemben.

Az egyetlen füzetkébe kötött ötödik–hatodik és hetedik, majd a különálló nyolcadik szám címlapját is gyászkeretben jelentették meg. A páholy „örök keletbe költözött”, vagyis elhalálozott tagjairól emlékeztek meg. Végül az utolsó fennmaradt szám címlapján a jövőbe tekintenek, a magyar szabadkőművesség újjászervezéséről alkotnak terveket, a tevékeny, cselekvő mozgalmat körvonalazzák. Nem számítottak tehát ekkor még a páholyélet hamarosan bekövetkező megszűntetésére.

A hat számból határozottan kirajzolódik a lap szerkezete. Az első három oldalon általános, fontos, elvi jelentőségű cikk olvasható a szabadkőművesség valamilyen belső kérdéséről, – ide sorolhatjuk a gyászjelentéseket is. Elmondható, hogy ez a „vezércikk”. A vezércikket követi mintegy öt-öt oldalon keresztül két alkalmi cikk, amely rendszerint a páholyban elhangzott két beszéd teljes, esetleg rövidített szövege. Az utolsó két–három oldal a Krónikáé. Itt számolnak be a páholyélet fontosabb eseményeiről a közelmúltból és a közeljövőből.

A lap cikkeinek szerzői legnagyobb részt névtelének maradnak, de a szerkesztő, Schor Ernő neve nyíltan szerepel a lapon. A páholyokban elhangzott beszédek előadóit is megnevezik. Több cikk szerepel „Frater Ernestus” aláírással. Feltehető, hogy ezeket is Schor Ernő írta.

A *Pro Libertate* című lap egyéni hangja a szerkesztő határozott munkáját dicséri. Van véleménye, és azt akkor is kimondja, ha az ellenkezik a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy hivatalos véleményével, mint például a *Világ* című szabadkőműves alapítású napilap fenntartására létrehozott „rendelkezési alap” ügye.